

کندوکاوی در موسیقی نظری

مؤلف: محسن نفر

انتشارات دانشگاه صدا و سیما

سرشناسه : نفر، محسن، ۱۳۳۹

عنوان و نام پدیدآور : کندوکاوی در موسیقی نظری / مؤلف محسن نفر

مشخصات نشر : تهران: دانشگاه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، انتشارات، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری : ۱۴۵ص. : ۲۲*۲۹ س. م.

شابک : ۱۳۰۰۰۰ ریال ۹ - ۹۷ - ۸۸۵۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

موضوع : موسیقی

شناسه افزوده : حقیقی، ابراهیم، ۱۳۴۰-، ویراستار

شناسه افزوده : تهران: دانشگاه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران

رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ ۷۷۹ ن / ۶ MT

رده بندی دیویی : ۷۸۱

شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۵۱۱۱۹

انتشارات دانشگاه صداوسیما

عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی

کندوکاوی در موسیقی نظری

مؤلف: محسن نفر (عضو هیئت علمی دانشگاه صداوسیما)

ویراستار: ابراهیم حقیقی

صفحه آرا: مرتضی ندیری / طراح جلد: علیرضا امامی

حروفچین و نت نگار: محمد صحرایی / ناظر چاپ: هوشنگ شیرالی

لینوگرافی، چاپ و صحافی: سروش

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۳

قیمت: ۱۳۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹ - ۹۷ - ۸۸۵۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق این اثر متعلق به دانشگاه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران است.

تهران - خیابان ولی عصر (عج)، ابتدای بزرگراه نیایش - دانشگاه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران.

انتشارات (تلفن و دورنگار) ۲۲۶۵۲۸۴۴ - فروشگاه ۲۲۱۶۸۶۲۰

www.iribu.ac.ir

سخن ویژه

خواستم مقدمه‌ای بر این مختصر بنویسم، دیدم این خود مقدمه است و متأسفانه با اندیشه‌ای چنین، دریافتم چه خوب بود عنوان آن می‌شد: «مقدمه‌ای بر کندوکاو در موسیقی نظری». اما البته به‌قولی، از ارباب معرفت و صاحبان خرد مخفی نیست که در همین عنوان فعلی هم، چنین تصویری مستور است، زیرا یای نکره در پس واژه «کاو» حکایت از تلاشی واحد برای زیر و رو کردن مباحث نظری موسیقی می‌نماید. درحالی‌که تلاش‌های مکرر و کوشش‌های متوالی هم حق این مباحث را ادا نمی‌کند و این تلاش واحد و مختصر، خود به منزله مقدمه‌ای است برای مصاعی مشکور اهل فضل و هنر، کز این سپس، در پس این مقدمه و مطلع مختصر، ظهور خواهند نمود.

مباحث این مختصر، روشی غیرمتعارف دارد. کتاب‌های نظری با تدوین متعین و تبویب متعارف، روشی دیگر دارند:

مباحث فصل اول به مفاهیم پایه معروف نیستند و خود، جزء مباحث و مسائل موضوع به شمار می‌روند. درحالی‌که در این نوشته ما تا روشن نکنیم ملزومات و مقدمات مباحث چیست، عملاً نمی‌توانیم آنها را نادانسته به‌کار ببریم و اگر چنین کنیم، حقیقت موضوعات و اصل مفاهیم، همواره در هاله ابهام و جهل، پنهان خواهند بود و درحالی‌که عملاً در موضوع عمیق شده‌ایم، نظراً هنوز آنها را نمی‌دانیم و با ندانستن، چگونه فهمیدن رخ می‌دهد؟!

فصل دوم، ورود به مباحثی است که حکم ورود به موضوع را دارند. تا آنها را ندانیم، موسیقی و دایره فعالیت آن را نمی‌دانیم.

فصل سوم، عمیق‌ترین و مهم‌ترین مسئله موسیقی را پیش‌روی داریم. اصلی که هم تمام حقیقت عملی موسیقی با آن شکل می‌گیرد و هم فصل مشترک ورود موسیقی در حکمت وسطی است و مگر در حکمت وسطی، ریشه مباحث، بُعد و فاصله و نسبت میان آنها نیست؟ اما این فصل در دیگر کتب، متأخر از این و مابعد است.

فصل چهارم، فصل گام‌ها و بستر شکل‌گیری ملودی‌هاست. بحثی که بدون آن، الحان ظهور نمی‌کند و بی‌توجه به آن، حکمت آهنگ دانسته نمی‌شود.

فصل پنجم، اشاره به مواردی مشترک میان تئوری و هارمونی است و علل مفاهیم عمده موسیقی چندصدایی را می‌کاود.

فصل ششم، معرفی انواع موسیقی است؛ مبحثی که معمولاً مغفول‌عنه است و خواننده بازهم در مواجهه عملی با آنها همچنان متحیر می‌ماند.

فصل هفتم، مبحث ریتم، مورد بحث است و ایقاع و وزن در موسیقی ایران و جهان بررسی می‌شود. موضوعی که بدون طرح آن، قالب‌های زمانی اصوات، ناشناخته می‌مانند.

و بالاخره بخش آخر کتاب ضمیمه‌ای راجع به مد، مایه ... و مقام است. بحثی که در محافل موسیقی با وفور اشارت به آن، هنوز مبهم و ناشناخته است و در اینجا سعی شده تا پرده‌های ابهام آن دریده شود. در آخر باز هم سخن نخست یادآوری می‌شود که روش تدوین و تبویب مباحث در این کتاب، خلاف‌آمد کتب دیگر است. شاید نکته‌ای که در این مورد لازم به اشارت است این‌که، ذهن آدمی مطالب را به تدریج، تعمیق می‌کند و در ضمن این مراحل، نکات تازه‌ای می‌فهمد و ضمیمه آنها می‌کند. علاوه بر آنها، در مقابل پرسش‌هایی که قرار می‌گیرد، هم به دانسته‌های قبلی تردید می‌کند و هم اعتماد. تردید بدان‌جهت که پاسخ پرسش را به اكمال اقناع نداده است و اعتماد بدان‌جهت که به‌طور نسبی در پاسخ بدان موفق بوده و اینها همه در این مختصر، مرعی شده است. اگرچه امکان خطا و اشکال همیشه وجود دارد. پس، از صاحبان فضل و خرد متمنی است؛ این کمترین را از دلالت‌های خود بی‌نصیب نگذارند.

محسن نفر

۱۳۹۴/۲/۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مفاهیم پایه.....	۱۱
۱-۱. تعریف موسیقی.....	۱۳
۲-۱. اصوات موسیقی و نامگذاری آن‌ها.....	۱۴
۳-۱. نت (نغمه).....	۱۵
۴-۱. تفاوت نغمه با غوغا.....	۱۵
۵-۱. زیر و بمی.....	۱۶
۶-۱. ارتفاع و فرکانس.....	۱۷
۷-۱. اکتاو یا هنگام.....	۱۸
۸-۱. حوزه شنوایی گوش بشر.....	۱۹
فصل دوم: مفاهیم زیر ساخت.....	۲۱
۱-۲. لحن یا ملودی (آهنگ).....	۲۳
۲-۲. فاصله (۱).....	۲۳
۳-۲. احتساب فواصل صداها (نت‌ها).....	۲۴
۴-۲. بررسی فواصل.....	۲۴
۵-۲. آشنایی با مفاهیم اصلی موسیقی.....	۲۵
۶-۲. صدای انسان.....	۲۷
فصل سوم: فاصله.....	۳۱
۱-۳. فاصله (۲).....	۳۳
۲-۳. ملاک احتساب فواصل و نام‌گذاری آن‌ها.....	۳۵
۳-۳. تعیین مقدار فواصل دوم.....	۳۶
۴-۳. علایم تغییر دهنده.....	۳۷
۵-۳. نیم‌برده‌های دیاتونیک و کروماتیک.....	۳۷
۶-۳. مقادیر فواصل سوم، چهارم، پنجم، ششم، هفتم و هشتم.....	۳۹
۷-۳. فواصل چهارم.....	۳۹
۸-۳. فواصل پنجم.....	۴۰
۹-۳. فواصل ششم.....	۴۰

۴۰	۱۰-۳. فواصل هفتم.....
۴۱	۱۱-۳. تشریح فواصل میانی چهارم درست.....
۴۱	۱۲-۳. تشریح فواصل میانی چهارم کاسته.....
۴۲	۱۳-۳. نت‌های مترادف.....
۴۲	۱۴-۳. تشریح فواصل میانی چهارم افزوده.....
۴۲	۱۵-۳. نحوه استفاده از علایم عرضی ماقبل نت‌های فاصله.....
۴۳	۱۶-۳. تشریح فواصل میانی پنجم درست و پنجم کاسته.....
۴۵	۱۷-۳. کارکرد علامت دی‌یز بر خلاف علامت بمل است.....
۴۵	۱۸-۳. فواصل ساده.....
۴۵	۱۹-۳. علایم عرضی (۲).....
۴۶	۲۰-۳. بررسی فواصل - نام‌ها، مقادیر و مشخصه‌های آن‌ها.....
۵۴	۲۱-۳. فواصل مترادف.....
۵۵	۲۲-۳. فاصله ترکیبی.....
۵۵	۲۳-۳. روش تبدیل یک فاصله ساده به یک فاصله ترکیبی.....
۵۶	۲۴-۳. معکوس فاصله.....
۵۷	۲۵-۳. مشخصات فواصل ساده در معکوس فواصل.....
۵۸	۲۶-۳. فاصله دیاتونیک.....
۵۸	۲۷-۳. فواصل دیاتونیک.....
۵۹	۲۸-۳. فواصل کروماتیک.....
۵۹	۲۹-۳. نیم‌پرده دیاتونیک.....
۵۹	۳۰-۳. فواصل از حیث حالت.....
۶۱	فصل چهارم: گام.....
۶۳	۱-۴. گام.....
۶۳	۲-۴. اسامی انواع گام‌ها.....
۷۲	۳-۴. فواصل گام مینور نظری (تئوریک).....
۷۲	۴-۴. درجات گام مینور نظری نسبت به نت پایه.....
۷۲	۵-۴. نام درجات گام.....
۷۳	۶-۴. بررسی وضعیت گام مینور هارمونیک (هماهنگ).....
۷۴	۷-۴. مایه‌شناسی گام‌های ماژور.....
۷۸	۸-۴. ترتیب علائم ترکیبی.....

۷۹	۹-۴. مایه‌شناسی گام‌های مینور.....
۸۰	۱۰-۴. گام کروماتیک.....
۸۱	۱۱-۴. گام کروماتیک ملودیک.....
۸۱	۱۲-۴. گام کروماتیک هارمونیک.....
۸۲	۱۳-۴. گام(های) مترادف.....
۸۴	۱۴-۴. گام‌های هم نام.....
۸۵	۱۵-۴. گام تمام پرده.....
۸۵	۱۶-۴. گام بیست و چهار قسمتی.....
۸۷	فصل پنجم: مفاهیم دیگر.....
۸۹	۱-۵. دوپل نت و آکورد.....
۸۹	۲-۵. آکورد.....
۹۴	۳-۵. انتقال.....
۹۵	۴-۵. انواع انتقال.....
۹۵	۵-۵. انتقال نظری.....
۹۶	۶-۵. اکتاوا.....
۹۷	۷-۵. هارمونی.....
۹۷	۸-۵. کاربرد هارمونی در موسیقی.....
۹۸	۹-۵. کنتر پوان.....
۹۹	۱۰-۵. انواع کنتر پوان.....
۱۰۱	فصل ششم: انواع موسیقی.....
۱۰۳	۱-۶. انواع موسیقی.....
۱۰۵	۲-۶. موسیقی تک صدایی.....
۱۰۵	۳-۶. موسیقی همصدا (اونیسون).....
۱۰۶	۴-۶. موسیقی هم‌آوا (هموفونیک).....
۱۰۶	۵-۶. موسیقی پلی فونیک.....
۱۰۶	۶-۶. موسیقی قدیم.....
۱۰۶	۷-۶. موسیقی قرون وسطی.....
۱۰۷	۸-۶. موسیقی کلاسیک.....
۱۰۷	۹-۶. موسیقی جدید.....
۱۰۷	۱۰-۶. موسیقی ایرانی.....

۱۰۷	۱۱-۶. موسیقی آوازی
۱۰۸	۱۲-۶. موسیقی سازی
۱۰۸	۱۳-۶. موسیقی محلی
۱۰۸	۱۴-۶. موسیقی ملی
۱۰۸	۱۵-۶. موسیقی نظامی
۱۰۹	۱۶-۶. موسیقی اطاقی
۱۰۹	۱۷-۶. موسیقی مجلسی
۱۰۹	۱۸-۶. موسیقی در نمایش
۱۰۹	۱۹-۶. اپرا
۱۱۱	فصل هفتم: حرکت
۱۱۳	۱-۷. وزن و ایقاع
۱۱۴	۲-۷. اقسام ایقاع
۱۱۴	۳-۷. ایقاع مفصل
۱۱۶	۴-۷. نمودار ایقاعات مفصل چهارگانه
۱۱۶	۵-۷. چهارضرب
۱۱۶	۶-۷. ضرب‌های موسیقی اروپا
۱۱۸	۷-۷. ضرب
۱۲۱	۸-۷. جدول میزان‌های ساده
۱۲۲	۹-۷. نقطه
۱۲۲	۱۰-۷. چگونگی نشان دادن این تبدیل در کسرناها
۱۲۴	۱۱-۷. جدول میزان‌های ترکیبی
۱۳۰	۱۲-۷. میزان‌های مختلط (لنگ)
۱۳۰	۱۳-۷. تعریف میزان مختلط
۱۳۳	۱۴-۷. میزان مختلط ترکیبی
۱۳۶	پیوست
۱۳۶	۱-۸. مد، تن، مقام، تنالیت، مایه
۱۳۹	۲-۸. تن و مایه
۱۳۹	۳-۸. مد گردی
۱۴۱	منابع